

ELŻBIETA KUCZMARSKA

Wydział Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

<https://orcid.org/0000-0001-7811-5906>

Przeżywanie miłości przez małżonków

1. Rozumienie miłości małżeńskiej – 2. Badana grupa i przebieg badań – 3. Prezentacja wyników badań małżonków – 4. Wnioski pastoralne

Człowiek, stworzony na obraz i podobieństwo Boga, odkrywa w sobie wartość ludzkiego życia i miłość, którą został napełniony już w akcie stworzenia. Świadomość pełnego miłości aktu stwórczego Boga oraz Jego obrazu w sobie zobowiązuje do wzrostu ku dojrzałym wyborom¹. Człowiek nie może żyć bez miłości, gdyż wtedy pozostaje dla siebie istotą niezrozumiałą, a jego życie traci sens². Dopiero wtedy, gdy doświadcza on miłości, czuje, że naprawdę żyje³, a brak bezwarunkowego oddania się w miłości jest zdradą samego siebie⁴. Ponieważ Bóg pierwszy nas umiłował (por. 1 J 4,10), miłość nie tyle jest przykazaniem, ile odpowiedzią na dar miłości Bożej⁵. Miłość, która należy do istoty Boga (por. 1 J 4,16), jest pojęciem najtrafniej i najwięcej mówiącym o sercu każdego człowieka oraz o relacjach

¹ Por. Agata Korycka. 2010. Miłość jako teologiczne i filozoficzne pojęcie w koncepcji Jana Pawła II, 18 (17.02.2020). <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38347/04-Korycka.pdf?sequence=1>.

² Por. Jan Paweł II. 1979. *Encyklika „Redemptor hominis”*, nr 10. (27.01.2020). http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html.

³ Por. Alicja Hildebrandt. 2000. *Jak kochać po ślubie?* Tłum. Magdalena Angrot. Poznań: „W drodze”, 113.

⁴ Por. Andrzej Bohdanowicz. 2007. *Integrująca rola miłości w małżeństwie. Studium na podstawie myśli fenomenologicznej Dietricha von Hildebranda*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 238.

⁵ Por. Benedykt XVI. 2005. *Encyklika „Deus caritas est”* (dalej: DCE), nr 1 (30.01.2020). http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20051225_deus-caritas-est.html.

małżeńskich i rodzinnych⁶. Jest ona sednem każdej relacji małżeńskiej, będącej obrazem i podobieństwem miłości istniejącej w Bogu⁷. A zatem miłość ludzka jest jednocześnie dziełem Boga i czynem człowieka.

Współcześnie miłość bywa nie w pełni rozumiana lub trywializowana. W praktyce często poszukuje się odpowiedzi na pytanie, jak kochać i być kochanym, ale rzadko pyta się o istotę miłości oraz jej źródło. Małżeństwo bywa postrzegane jako rzeczywistość ograniczająca wolność, związana z prawem i obowiązkami, co w konsekwencji prowadzi do odmowy bezwarunkowego oddania się drugiej osobie⁸. Niezrozumienie głębi natury relacji miłości między mężczyzną i kobietą prowadzi do banalizacji sfery seksualnej oraz niezaspokojenia ludzkiego serca⁹. W niniejszym artykule podjęta zostanie kwestia przeżywania miłości przez małżonków zrzeszonych i niezrzeszonych we wspólnotach i stowarzyszeniach religijnych. Najpierw ukazane zostanie rozumienie miłości małżeńskiej na podstawie źródeł zastanych oraz opracowań. Następnie zaprezentowana zostanie grupa badawcza i przebieg badań. W centralnej części ukazane zostaną ich wyniki, a na ich podstawie wyprowadzone będą niektóre wnioski pastoralne.

1. Rozumienie miłości małżeńskiej

Miłość jest wartością istotną w życiu każdego człowieka i niesie ze sobą ważne pytania o to, kim on jest. Miłość jest podstawowym i wrodzonym powołaniem każdej osoby w jej zjednoczonej całości cielesno-duchowej¹⁰. Termin ten bywa obecnie różnie rozumiany i nadaje mu się różne znaczenia¹¹. Miłość między mężczyzną i kobietą jest rzeczywistością szczególną, w której ciało i dusza uczestniczą w sposób

⁶ Por. Antonio Gerardo Fidalgo. 2019. Rzeczywistość miłości jako fundament małżeństwa i rodziny. W *Amoris laetitia jako ewangelia miłości i droga do przebycia*. Red. Giovanni del Missier, Antonio Gerardo Fidalgo, 62. Tłum. Janusz Serafin. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei.

⁷ Por. Fidalgo. 2019. Rzeczywistość miłości jako fundament małżeństwa i rodziny, 80.

⁸ Por. Bohdanowicz. 2007. *Integrująca rola miłości w małżeństwie*, 236.

⁹ Por. Piotr Mazurkiewicz. „Genealogia osoby”. *Fides et Ratio* (1): 17 (31.01.2020). <http://www.stowarzyszeniefidesetratio.pl/Presentations0/1401Mazurkiewicz.pdf>.

¹⁰ Por. Jan Paweł II. 1988. *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”* (dalej: FC), nr 11. Wrocław: Wydawnictwo TUM.

¹¹ Miłość rozumie się jako miłość namiętną i romantyczną (*eros*), grę lub zabawę (*ludus*), miłość przyjacielską (*storge*), praktyczną (*pragma*), obsesyjną (*mania*) oraz altruistyczną (*agape*). Zob. Bogdan Wojciszke. 2002. *Psychologia miłości. Intymność – namiętność – zaangażowanie*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 237–242; Jacek Goleń. 2014. „Miłość małżeńska w świetle badań narzeczonych”. *Studia nad Rodziną* 18 (35): 109.

nierozzerwalny¹². Papież Benedykt XVI podkreśla, że miłość jest „ekstazą”, lecz nie w sensie chwili upojenia, ale ekstazą rozumianą jako droga, jako trwałe wychodzenie z zamkniętego w samym sobie „ja” ku drugiemu „ja”, które poprzez obdarowanie prowadzi do odnalezienia siebie na nowo, do odkrycia samego Boga¹³.

Tajemnica miłości małżonków bierze swój początek z miłości Boga, który żyje w doskonałej komunii Trzech Osób. Małżeństwo jest ikoną miłości Boga, jaką On obdarza każdego człowieka¹⁴. Soborowa *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* naucza, że miłość małżeńska jest zrodzona ze źródła miłości Bożej, podtrzymywana i wzbogacana odkupieńczą mocą Chrystusa i zbawczym dziełem Kościoła¹⁵. Według papieża Benedykta XVI miłość ludzka ma swoje jedyne źródło w Sercu Jezusa Chrystusa, z którego wypływa miłość samego Boga (por. J 19,34)¹⁶. Jan Paweł II w *Liście do rodzin* stwierdza, że „piękna miłość” bierze zawsze początek w „samoobjawieniu się osoby” i jest darem osoby dla osoby. Jest ona możliwa tylko wtedy, gdy jest zaszczerpiona w sercach ludzkich przez Ducha Świętego i przez Niego stale w nich podtrzymywana (por. Rz 5,5). Dlatego w sakramencie małżeństwa Kościół prosi Ducha Świętego, aby nawiedził ludzkie serca. Papież podkreśla, że grzech pierwszej pary ludzkiej nie odebrał człowiekowi zdolności do „pięknego miłowania”¹⁷.

Miłość stanowi najgłębszy powód, dla którego mężczyzna opuszcza ojca i matkę, łącząc się ze swoją żoną tak ściśle, że stają się jednym ciałem (Rdz 2,24)¹⁸. W małżeństwie, dzięki łasce sakramentu i współdziałaniu małżonków, ma miejsce proces wzajemnego obdarowywania sobą¹⁹. Miłość, która jest podstawą jedności małżeństwa, rodzi się z poznania oraz przyjęcia prawdy o drugiej osobie. Jest w istocie decyzją woli i zawiera w sobie troskę i odpowiedzialność za dobro osób²⁰.

¹² Por. DCE 2.

¹³ Por. DCE 6.

¹⁴ Por. Franciszek. 2016. *Posynodalna adhortacja apostolska „Amoris laetitia”* (dalej: AL), nr 121. Kraków: Wydawnictwo M.

¹⁵ Por. KDK 47–48.

¹⁶ Por. DCE 7.

¹⁷ Por. Jan Paweł II. 1994. *List do rodzin „Gravissimam sane”* (dalej: LdR), nr 20 (25.01.2020). https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/gravissimam.html.

¹⁸ Por. Mazurkiewicz. 2014. „Genealogia osoby”: 5. (31.01.2020) <http://www.stowarzyszenie-fidesratio.pl/Presentations0/1401Mazurkiewicz.pdf>.

¹⁹ Por. Jacek Goleń. 2018. Strengthening the Conjugal Bond. W *Catholic Family Ministry. The Scientific Reflection and the Practical Ministry of the Church*. Red. Jacek Goleń, Ryszard Kamiński, G. Pyżlak, 250. Lublin: Wydawnictwo KUL.

²⁰ Por. Jacek Goleń. 2013. Rodzina środowiskiem wychowania do życia w małżeństwie i rodzinie. W *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. Red. Ryszard Kamiński, Grzegorz Pyżlak, Jacek Goleń, 726. Lublin: Bonus Liber.

Jakość miłości małżeńskiej zależy od dojrzałości osobowej każdego z małżonków, zdolności do przewycięzania samego siebie i wrażliwości na drugiego człowieka²¹. Prawdziwa miłość między mężem i żoną zakłada wzajemny dar z siebie, włączający seksualność i uczuciowość. Współpraca z łaską sakramentu udoskonala miłość małżonków²². Powinni oni troszczyć się o miłość i na modlitwie wypraszać sobie jej stałość, wielkoduszność i ofiarności²³.

Papież Franciszek zwraca uwagę na potrzebę wewnętrznej wolności w miłości małżonków, na wyłączną przestrzeń dla osobistej relacji z Bogiem, by mogli w Jego miłości odnajdywać sens swego istnienia. Miłość małżonków osiąga największe wyzwolenie i staje się przestrzenią słusznej autonomii wtedy, kiedy każdy odkrywa, że współmałżonek nie należy do niego, że nie jest jego własnością, ale że posiada swego jedyne Pana. Nikt nie może stawiać siebie w centrum życia drugiej osoby i domagać się posiadania najbardziej osobistej i głęboko intymnej relacji zarezerwowanej wyłącznie dla siebie. Zasada duchowego realizmu – jak pisze – sprawia, że współmałżonek nie wymaga, aby druga osoba całkowicie zaspokoila jego potrzeby. Droga duchowa każdego ze współmałżonków ma pomagać im w swego rodzaju „rozczarowaniu się” drugim i zaniechaniu oczekiwania tego, co jest właściwe jedynie miłości samego Boga²⁴.

Obdarowywanie się wzajemną miłością przez małżonków, właściwa małżeństwu jedność dwojga, owocuje poczęciem nowego człowieka, w którym przekazywany mu jest obraz i podobieństwo samego Boga, co jest wyłącznie Jego dziełem. Rodzenie sprawia, że małżonkowie poznają się wzajemnie w tym „trzecim”, który pochodzi z nich dwojga. Rozpoznają w nim „żywy obraz” łączącej ich miłości, o którym mogą powiedzieć: „kość z moich kości i ciało z mego ciała” (por. Rdz 2,23)²⁵.

Współcześnie rozumienie i przeżywanie miłości małżeńskiej napotyka niemałe trudności kulturowe. Papież Jan Paweł II zauważył, że oderwanie naszej cywilizacji od pełnej prawdy o człowieku, mężczyźnie i kobiecie skutkuje trudnością w zrozumieniu, „czym naprawdę jest dar osób w małżeństwie, czym jest miłość odpowiedzialna za rodzicielstwo, na czym polega autentyczna wielkość rodzicielstwa i wychowania”²⁶. Wyniki przeprowadzonych badań sondażowych ukazały wybrane aspekty przeżywania miłości przez współczesnych małżonków.

²¹ Por. Maria Ryś. 1997. *Psychologia małżeństwa. Zarys problematyki*. Otwock: Posłaniec, 33–34.

²² Por. AL 67, 89.

²³ Por. KDK 49.

²⁴ Por. AL 320.

²⁵ Por. Mazurkiewicz. 2014. „Genealogia osoby”, 16.

²⁶ LdR 20.

2. Badana grupa i przebieg badań

Grupę badanych stanowili małżonkowie należący i nienależący do zrzeżeń religijnych w Kościele katolickim. Próba badawcza objęła 252 osoby, w tym 189 kobiet i 63 mężczyzn. Ze względu na wiek wyróżniono trzy grupy respondentów. Pierwsza to osoby w wieku do 35 lat (25,8%), drugą stanowiły osoby w przedziale wiekowym 35–45 lat (45,2%), a trzecią osoby w wieku 46 lat i więcej (29,0%). Ze względu na wykształcenie respondentów wyróżniono osoby z wykształceniem zawodowym i średnim (24,2%), wyższym humanistycznym (43,3%) oraz wyższym technicznym i ścisłym (32,5%). Biorąc pod uwagę stosunek do wiary respondentów, zauważono, że zdecydowana większość, czyli 81,3%, określiło się jako głęboko wierzący, 14,7% jako wierzący słabo praktykujący. Spośród badanych 2,4% postrzega siebie jako słabo wierzących, za obojętnych religijnie uważa się 4,0%, a niewierzący to 1,2% respondentów. Grupę badanych różnicuje także staż małżeński. 9,1% stanowili małżonkowie ze stażem liczącym 31 i więcej lat małżeństwa, a 21,0% – pary liczące 21–30 lat wspólnego życia. W badanej próbie najliczniejszą grupę (40,1%) stanowili małżonkowie ze stażem od 11 do 20 lat, 15,5% to małżonkowie mający od 6 do 10 lat stażu, 12,3% miało 1–5 lat stażu, a 20% – staż krótszy niż jeden rok.

W grupie badanych wyodrębniono osoby, które wychowywały się w rodzinach pełnych z obojgiem rodziców (82,9%) oraz w rodzinach niepełnych z różnych powodów (15,9%). Spośród nich wyróżniono osoby wychowujące się w rodzinach, gdzie miał miejsce rozwód oraz rozejście się rodziców (9,1%), następnie rodziny, gdzie miała miejsce śmierć jednego z rodziców (4,4%), rodziny z jednym (samotnie wychowującym) rodzicem (0,8%) oraz rodziny niepełne czasowo z powodu nieobecności jednego rodzica, trwającej dłużej niż 3 miesiące (2,4%). Uwzględniono także środowisko rodzinne respondentów ze względu na liczbę posiadanego rodzeństwa. Z badań wynika, że 6% badanych małżonków nie posiada rodzeństwa, 32,9% – jednego brata lub siostrę, 26,6% – dwoje rodzeństwa, 18,7% małżonków – troje rodzeństwa, a czworo i więcej rodzeństwa posiada 15,9% badanych. Respondenci przynależący do rodzinnych zrzeżeń religijnych stanowią grupę 43,6%, a nienależący do zrzeżeń to 56,3% małżonków.

Badania przeprowadzono w październiku 2019 r. na terenie Polski przy pomocy skonstruowanego w tym celu kwestionariusza ankiety. Treść twierdzeń zawartych w tabeli opiera się na źródłach teologicznych i naukowej literaturze przedmiotu. Nawiązuje także do skonstruowanego przez ks. Jacka Golenia kwestionariusza do badania dążeń narzeczonych dotyczących miłości małżeńskiej²⁷. Po skonstruowa-

²⁷ Zob. Goleń. 2014. „Miłość małżeńska w świetle badań narzeczonych”, 114–115.

niu narzędzia badawczego 52 osoby zostały przebadane przez autorkę osobiście metodą audytoryjną, pozostałe kwestionariusze rozesłano oraz wyniki uzyskano drogą internetową²⁸. Wyniki obliczeń statystycznych uzyskano dzięki wykorzystaniu następujących statystyk: częstość, procent, średnia (odpowiednik mediany), odchylenie standardowe (odpowiednik odchylenia ćwiartkowego); dwa testy istotności różnic: dla dwóch grup test t studenta (odpowiednik U-Manna Whitney'a) i dla trzech grup (np. kategorie wiekowe) jednoczynnikową analizę wariancji z testami *post hoc* (odpowiednik / *anovy rang* Kruskalla Wallisa).

3. Prezentacja wyników badań małżonków

Zaprezentowane powyżej aspekty rozumienia miłości małżeńskiej znajdują swoje odzwierciedlenie w przeżywaniu miłości przez małżonków należących i nienależących do zrzeczeń religijnych. W przeprowadzonych badaniach zapytano małżonków o to, w jaki sposób przeżywają swoją miłość małżeńską. Wyniki prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Liczbowy i procentowy rozkład przeżywania miłości przez małżonków

Przeży-wam swoją miłość małżeńską jako	Zupełnie się nie zgadzam		Nie zgadzam się w dużym stopniu		Raczej nie zgadzam się		Raczej zgadzam się		W dużym stopniu zgadzam się		W pełni się zgadzam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
silną więź erotyczną ze współmałżonkiem	13	5,2%	16	6,3%	37	14,7%	61	24,2%	73	29,0%	52	20,6%
wieź przyjaźni ze współmałżonkiem	3	1,2%	3	1,2%	7	2,8%	14	5,6%	72	28,6%	153	60,7%
moją stałą otwartość na poczęcie nowego życia	8	3,2%	17	6,7%	18	7,1%	53	21,0%	65	25,8%	91	36,1%

²⁸ Zob. (30.10.2019). https://docs.google.com/forms/d/1DmgUEVoLC_b-Wn2ODydOe6dbJ-KORL2vC10aZ9gTYD6E/edit.

przyjmowanie współmałżonka jako dar	3	1,2%	5	2,0%	5	2,0%	20	7,9%	49	19,4%	170	67,5%
uczucie miłości do współmałżonka	4	1,6%	6	2,4%	7	2,8%	20	7,9%	39	15,5%	176	69,8%
przyjemne uczucia we wzajemnej relacji	12	4,8%	10	4,0%	17	6,7%	35	13,9%	70	27,8%	108	42,9%
przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby	3	1,2%	1	0,4%	3	1,2%	26	10,3%	76	30,2%	143	56,7%
wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia	2	0,8%	3	1,2%	5	2,0%	22	8,7%	56	22,2%	164	65,1%
związek dający korzyści materialne i praktyczne	65	25,8%	37	14,7%	42	16,7%	56	22,2%	28	11,1%	24	9,5%
moją ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności	50	19,8%	23	9,1%	33	13,1%	59	23,4%	51	20,2%	36	14,3%
jedność duchową nas obojga	4	1,6%	5	2,0%	13	5,2%	39	15,5%	52	20,6%	139	55,2%
relację wyłączną i trwałą	1	0,4%	3	1,2%	7	2,8%	18	7,1%	48	19,0%	175	69,4%
wzajemną troskę o dobro współmałżonka	3	1,2%	2	0,8%	2	0,8%	14	5,6%	45	17,9%	186	73,8%
wierność i uczciwość małżeńską	2	0,8%	2	0,8%	5	2,0%	9	3,6%	25	9,9%	209	82,9%
czujność i niepokój z obawy przed zdradą	111	44,0%	41	16,3%	40	15,9%	28	11,1%	21	8,3%	11	4,4%

Z powyższej tabeli wynika, iż małżonkowie bardzo często w pełni zgadzają się, że przeżywają swoją miłość małżeńską jako wierność i uczciwość małżeńską (82,9%), wzajemną troskę o dobro współmałżonka (73,8%). Wysoki odsetek w pełni zgadza się, że przeżywa swoją miłość małżeńską jako uczucie miłości do współmałżonka (69,8%), relację wyłączną i trwałą (69,4%), jako przyjmowanie współmałżonka jako dar (67,5%), wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia (65,1%), więź przyjaźni ze współmałżonkiem (60,7%), przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby (56,7%), jedność duchową ich obojga (55,2%). Mniej niż połowa badanych w pełni zgadza się, że przeżywa swoją miłość małżeńską jako przyjemne uczucia w ich wzajemnej relacji (42,9%), stałą otwartość na poczęcie nowego życia (36,1%) oraz jako silną więź erotyczną ze współmałżonkiem (20,6%). Natomiast dużo niższy odsetek badanych w pełni podziela pozostałe przekonania: 14,3% małżonków przeżywa miłość jako ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności, 9,5% jako związek dający korzyści materialne i praktyczne oraz 4,4% jako czujność i niepokój z obawy przed zdradą.

Ponadto ponad jedna czwarta respondentów w dużym stopniu zgadza się ze stwierdzeniem, że przeżywa swoją miłość małżeńską jako przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby (30,2%), silną więź erotyczną ze współmałżonkiem (29,0%), więź przyjaźni ze współmałżonkiem (28,6%), przyjemne uczucia we wzajemnej relacji (27,8%), stałą otwartość na poczęcie nowego życia (25,8%). Nieco niższy odsetek badanych w dużym stopniu zgadza się, że przeżywa swoją miłość małżeńską jako wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia (22,2%), jedność duchową ich obojga (20,6%), ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności (20,2%), przyjmowanie współmałżonka jako dar (19,4%), relację wyłączną i trwałą (19,0%), wzajemną troskę o dobro współmałżonka (17,9%), uczucie miłości do współmałżonka (15,5%), związek dający korzyści materialne i praktyczne (11,1%), wierność i uczciwość małżeńską (9,9%) oraz jako czujność i niepokój z obawy przed zdradą (8,3%).

Jednocześnie bardzo wysoki odsetek badanych zupełnie lub w dużym stopniu nie zgadza się, że przeżywa swoją miłość małżeńską jako czujność i niepokój z obawy przed zdradą (60,3%) oraz związek dający korzyści materialne i praktyczne (40,5%). Nieco niższy procent badanych podobnie nie zgadza się, że przeżywa swoją miłość małżeńską jako ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności (28,9%). Natomiast niewielki odsetek małżonków zupełnie lub w dużym stopniu nie zgadza się ze stwierdzeniem, że przeżywa swoją miłość małżeńską jako silną więź erotyczną ze współmałżonkiem (11,5%), stałą otwartość na poczęcie nowego życia (9,9%), przyjemne uczucia we wzajemnej relacji (8,8%), uczucie miłości do współmałżonka (4,0%) oraz jedność duchową ich obojga (3,6%).

W badaniach uwzględniono wpływ zmiennych niezależnych na przeżywanie przez respondentów miłości w małżeństwie. Sprawdzone, czy płeć małżonków różnicuje przeżywanie przez nich miłości w małżeństwie. Porównania dokonano pomocą testu t Studenta. Wyniki prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Przeżywanie miłości a płeć respondentów

Przeżywam moją miłość małżeńską jako	K		M		t	p
	M	SD	M	SD		
silną więź erotyczną ze współmałżonkiem	3,20	1,384	3,49	1,366	-1,450	,148
więź przyjazni ze współmałżonkiem	4,43	,952	4,35	,953	,611	,542
moją stałą otwartość na poczęcie nowego życia	3,66	1,338	3,73	1,472	-,345	,731
przyjmowanie współmałżonka jako dar	4,47	,976	4,40	1,086	,471	,638
uczucie miłości do współmałżonka	4,44	1,103	4,40	1,040	,268	,789
przyjemne uczucia we wzajemnej relacji	3,89	1,333	3,70	1,562	,966	,335
przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby	4,39	,834	4,37	1,067	,162	,871
wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia	4,49	,926	4,35	,901	1,067	,287
związek dający korzyści materialne i praktyczne	2,03	1,606	2,19	1,768	-,684	,494
moją ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności	2,66	1,645	2,35	1,851	1,242	,215
jedność duchową nas obojga	4,19	1,165	4,11	1,109	,474	,636
relację wyłączną i trwałą	4,57	,833	4,37	1,021	1,565	,119
wzajemną troskę o dobro współmałżonka	4,63	,798	4,48	1,014	1,273	,204
wierność i uczciwość małżeńską	4,78	,694	4,46	1,060	2,725	,007
czujność i niepokój z obawy przed zdradą	1,34	1,527	1,43	1,583	-,377	,706

Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – test Studenta, p – poziom istotności. Zacięciem rubryki zawierające różnice istotne statystycznie.

Z tabeli 2 wynika, że między kobietami i mężczyznami w jednym przypadku występuje różnica istotna statystycznie dotycząca przeżywania miłości. Kobiety częściej niż mężczyźni przeżywają swoją miłość małżeńską jako wierność i uczciwość małżeńską ($t = 2,725$; $p = ,007$). Rozumienie miłości w małżeństwie różnicuje także wiek respondentów. Porównania dokonano za pomocą jednoczynnikowej analizy wariancji, a wyniki prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Przeżywanie miłości a wiek respondentów

Przeżywam moją miłość małżeńską jako	Do 35 lat		36–45 lat		46 i więcej lat		F	p
	M	SD	M	SD	M	SD		
silną więź erotyczną ze współmałżonkiem	3,29	1,320	3,33	1,455	3,16	1,333	,338	,713
więź przyjaźni ze współmałżonkiem	4,46	,903	4,35	,995	4,47	,929	,438	,646
moją stałą otwartość na poczęcie nowego życia	3,72	1,546	3,64	1,291	3,70	1,340	,086	,918
przyjmowanie współmałżonka jako dar	4,34	1,122	4,44	,987	4,56	,913	,861	,424
uczucie miłości do współmałżonka	4,45	,969	4,37	1,123	4,51	1,132	,372	,690
przyjemne uczucia we wzajemnej relacji	4,05	1,178	3,63	1,530	4,00	1,312	2,497	,084
przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby	4,09	1,221	4,42	,763	4,58	,665	5,389	,005
wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia	4,51	,793	4,45	,987	4,42	,927	,149	,862
związek dający korzyści materialne i praktyczne	1,94	1,704	2,12	1,673	2,10	1,565	,273	,761
moją ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności	2,55	1,705	2,64	1,657	2,51	1,780	,146	,864
jedność duchową nas obojga	4,02	1,218	4,16	1,164	4,33	1,055	1,294	,276
relację wyłączną i trwałą	4,49	,970	4,43	,902	4,67	,765	1,693	,186
wzajemną troskę o dobro współmałżonka	4,51	,986	4,61	,837	4,66	,768	,537	,585
wierność i uczciwość małżeńską	4,68	,812	4,66	,901	4,78	,651	,540	,583
czujność i niepokój z obawy przed zdradą	1,46	1,659	1,39	1,555	1,23	1,409	,416	,660

Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe, F – jednoczynnikowa analiza wariancji, p – poziom istotności. Zacieniowano rubryki zawierające różnice istotne statystycznie.

Przedstawione wyniki wskazują na występowanie jednej różnicy istotnej statystycznie i jednego wyniku zbliżonego do poziomu istotności statystycznej (tendencji). Z badań wynika, że im wyższy wiek respondentów, tym częściej przeżywają oni miłość małżeńską jako przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby ($F = 5,389$; $p = ,005$).

Wykształcenie badanych małżonków również wpływa na przeżywanie przez nich miłości w małżeństwie. Wyniki przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Przeżywanie miłości a wykształcenie respondentów

Przeżywam moją miłość małżeńską jako	Zawodowe i średnie		Wyższe humanistyczne		Wyższe techniczne i nauki ścisłe		F	p
	M	SD	M	SD	M	SD		
silną więź erotyczną ze współmałżonkiem	3,36	1,330	3,35	1,384	3,11	1,423	,856	,426
więź przyjaźni ze współmałżonkiem	4,26	1,109	4,56	,844	4,33	,944	2,405	,092
moją stałą otwartość na poczucie nowego życia	3,77	1,407	3,69	1,310	3,60	1,430	,282	,755
przyjmowanie współmałżonka jako dar	4,38	1,019	4,48	1,051	4,46	,932	,207	,813
uczucie miłości do współmałżonka	4,61	,881	4,47	1,041	4,24	1,253	2,097	,125
przyjemne uczucia we wzajemnej relacji	4,18	1,148	3,86	1,384	3,57	1,524	3,402	,035
przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby	4,39	1,100	4,40	,840	4,34	,805	,120	,887
wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia	4,38	,934	4,54	,928	4,40	,901	,830	,437
związek dający korzyści materialne i praktyczne	2,30	1,637	2,15	1,660	1,79	1,616	1,866	,157
moją ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności	2,67	1,786	2,78	1,641	2,24	1,682	2,474	,086
jedność duchową nas obojga	4,21	1,066	4,18	1,211	4,12	1,137	,121	,886
relację wyłączną i trwałą	4,54	,721	4,58	,864	4,41	1,018	,827	,439
wzajemną troskę o dobro współmałżonka	4,44	1,088	4,69	,754	4,59	,785	1,617	,201
wierność i uczciwość małżeńską	4,64	,876	4,75	,807	4,67	,771	,448	,639
czujność i niepokój z obawy przed zdradą	2,23	1,717	1,16	1,355	1,00	1,397	14,310	,000

Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe, F – jednoczynnikowa analiza wariancji, p – poziom istotności. Zacięto rubryki zawierające różnice istotne statystycznie.

Uzyskane wyniki wskazują na występowanie dwóch różnic istotnych statystycznie i dwóch wyników zbliżonych do poziomu istotności statystycznej (tendencji). Z tabeli 4 wynika, że małżonkowie z wykształceniem zawodowym i średnim częściej przeżywają miłość jako czujność i niepokój z obawy przed zdradą ($F = 14,310$; $p < ,001$) oraz jako przyjemne uczucia we wzajemnej relacji ($F = 3,402$; $p = ,035$), niż małżonkowie z wykształceniem wyższym humanistycznym oraz wyższym technicznym i ścisłym.

W analizie wyników badań sprawdzono, czy przynależność respondentów do zrzeżeń religijnych różnicuje ich przeżywanie miłości w małżeństwie. Porównania dokonano za pomocą testu t Studenta. Wyniki prezentuje tabela 5.

Tabela 5. Przeżywanie miłości a przynależność respondentów do zrzeżeń religijnych

Przeżywam moją miłość małżeńską jako	Nie przynależę do zrzeżenia religijnego		Przynależę do zrzeżenia religijnego		t	p
	M	SD	M	SD		
silną więź erotyczną ze współmałżonkiem	3,27	1,311	3,27	1,477	,011	,991
więź przyjaźni ze współmałżonkiem	4,40	,923	4,43	,990	-,214	,831
moją stałą otwartość na poczęcie nowego życia	3,64	1,460	3,73	1,248	-,496	,620
przyjmowanie współmałżonka jako dar	4,37	1,139	4,55	,785	-1,482	,139
uczucie miłości do współmałżonka	4,53	,994	4,30	1,185	1,661	,098
przyjemne uczucia we wzajemnej relacji	4,18	1,144	3,42	1,564	4,441	,000
przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby	4,30	,973	4,49	,775	-1,722	,086
Wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia	4,48	,865	4,43	,990	,441	,660
związek dający korzyści materialne i praktyczne	2,31	1,576	1,75	1,687	2,689	,008
moją ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności	2,85	1,598	2,23	1,770	2,937	,004
jedność duchową nas obojga	4,06	1,156	4,31	1,131	-1,689	,092
relację wyłączną i trwałą	4,48	,936	4,56	,819	-,753	,452
wzajemną troskę o dobro współmałżonka	4,56	,887	4,65	,819	-,817	,415
wierność i uczciwość małżeńską	4,61	,937	4,81	,598	-1,917	,056
czujność i niepokój z obawy przed zdradą	1,79	1,667	,82	1,151	5,218	,000

Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – test Studenta, p – poziom istotności. Zacięniowano rubryki zawierające różnice istotne statystycznie.

Uzyskane wyniki wskazują na występowanie czterech różnic istotnych statystycznie oraz czterech tendencji. Z tabeli 5 wynika, że małżonkowie nieprzynależący do zrzeżeń religijnych częściej niż małżonkowie należący do zrzeżeń religijnych przeżywają miłość jako przyjemne uczucia we wzajemnej relacji ($t = 4,441$; $p < ,001$), związek dający korzyści materialne i praktyczne ($t = 2,698$; $p = ,008$), ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności ($t = 2,937$; $p = ,004$) oraz jako czujność i niepokój z obawy przed zdradą ($t = 5,218$; $p < ,001$).

Następnie sprawdzono, czy liczba posiadanego rodzeństwa różnicuje rozumienie miłości przez małżonków. Wyniki zawiera tabela 6.

Tabela 6. Przeżywanie miłości a liczba rodzeństwa respondentów

Przeżywam moją miłość małżeńską jako	Brak		1		2 i więcej		F	p
	M	SD	M	SD	M	SD		
silną więź erotyczną ze współmałżonkiem	2,20	1,699	3,08	1,467	3,48	1,243	7,377	,002
więź przyjaźni ze współmałżonkiem	3,87	1,685	4,37	,959	4,49	,834	3,062	,001
moją stałą otwartość na poczęcie nowego życia	2,87	2,100	3,54	1,459	3,83	1,198	4,101	,650
przyjmowanie współmałżonka jako dar	3,27	1,870	4,35	1,076	4,62	,734	14,383	,002
uczucie miłości do współmałżonka	3,60	1,882	4,34	1,129	4,56	,915	5,995	,006
przyjemne uczucia we wzajemnej relacji	3,47	1,506	3,72	1,434	3,95	1,357	1,297	,000
przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby	3,67	1,799	4,34	,901	4,47	,725	5,921	,002
wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia	3,93	1,580	4,42	1,049	4,53	,734	2,969	,001
związek dający korzyści materialne i praktyczne	1,67	1,633	1,90	1,597	2,19	1,669	1,320	,961
moją ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności	2,40	1,765	2,46	1,670	2,66	1,716	,477	,006
jedność duchową nas obojga	2,93	1,792	4,02	1,229	4,37	,928	12,780	,035
relację wyłączną i trwałą	4,27	1,438	4,39	1,046	4,61	,698	2,395	,001
wzajemną troskę o dobro współmałżonka	3,67	1,877	4,61	,794	4,68	,675	10,172	,582
wierność i uczciwość małżeńską	4,20	1,424	4,63	,984	4,79	,583	4,153	,603
czujność i niepokój z obawy przed zdradą	1,40	1,844	1,25	1,404	1,42	1,583	,328	,063

Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe, F – jednoczynnikowa analiza wariancji, p – poziom istotności. Zacięto rubryki zawierające różnice istotne statystycznie.

Zmienna liczby rodzeństwa silnie różnicuje wyniki badań. Wskaźniki zaprezentowane w tabeli 6 pozwalają stwierdzić występowanie dziesięciu różnic istotnych statystycznie i jednego wyniku zbliżonego do poziomu istotności statystycznej. Małżonkowie posiadający jedno, dwoje i więcej rodzeństwa częściej niż małżonkowie nieposiadający rodzeństwa rozumieją miłość jako silną więź erotyczną ze współmałżonkiem ($F = 7,377$; $p = ,002$), więź przyjaźni ze współmałżonkiem ($F = 3,062$; $p = ,001$), przyjmowanie współmałżonka jako daru ($F = 14,383$; $p = ,002$), uczucie miłości do współmałżonka ($F = 5,995$; $p = ,006$), przyjemne uczucia we wzajemnej relacji ($F = 1,297$; $p < ,001$), przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby

($F = 5,921$; $p = ,002$), wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia ($F = 2,969$; $p = ,001$), ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności ($F = ,477$; $p = ,006$), jedność duchową ich obojga ($F = 12,780$; $p = ,035$) oraz relację wyłączną i trwałą ($F = 2,395$; $p = ,001$).

4. Wnioski pastoralne

Z przeprowadzonych badań wynika, że ok. 90% ankietowanych małżonków w pełni lub w dużym stopniu zgadza się, iż przeżywa swoją miłość małżeńską jako wierność i uczciwość małżeńską, wzajemną troskę o dobro współmałżonka, więź przyjaźni ze współmałżonkiem, relację wyłączną i trwałą, wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia, przyjmowanie współmałżonka jako dar, przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby oraz jako uczucie miłości do współmałżonka. Natomiast ok. trzy czwarte respondentów przyznaje, że przeżywa swoją miłość małżeńską jako jedność duchową ich obojga oraz przyjemne uczucia we wzajemnej relacji, a mniej niż dwie trzecie badanych przeżywa swoją miłość jako stałą otwartość na poczęcie nowego życia. Ten ostatni wynik dodatkowo potwierdza wysoki odsetek małżonków (prawie 14%), którzy nie zgadzają się z tym twierdzeniem. „Miłość zawsze obdarza życiem”, a dziecko jest odbiciem miłości małżonków, znakiem jedności małżeńskiej, jest żywą syntezą ojcostwa i macierzyństwa²⁹. W duszpasterstwie małżonków trzeba zatem ukazywać miłość małżeńską jako integralnie związaną z otwartością na poczęcie nowego życia.

Jednocześnie – z pastoralnego punktu widzenia – zastanawiają wyniki wskazujące, że mniej niż połowa badanych w pełni lub w dużym stopniu zgadza się, iż przeżywa swoją miłość małżeńską jako silną więź erotyczną ze współmałżonkiem, przy czym co dziesiąty respondent zaprzecza, że przeżywa swoją miłość małżeńską w ten sposób. Może to wskazywać na brak dowartościowania tej sfery w budowaniu więzi małżeńskich albo też na trudności w wypowiedaniu się na ten temat. Taka postawa jest niespójna ze wskazaniem Kościoła, gdzie małżeństwo jest ukazane jako dar Boga, a ludzka płciowość urzeczywistnia się wtedy, gdy zostaje zintegrowana z nieodwołalną miłością mężczyzny i kobiety, polegającą na pełnym osobowym oddaniu³⁰. Wzajemne oddanie się seksualne małżonków jest właściwym dla nich sposobem wyrażania miłości i całkowitego daru osób. Współ-

²⁹ AL 165.

³⁰ Por. FC 11; Jacek Goleń. 2013. *Motywy zawarcia małżeństwa sakramentalnego. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań narzeczonych*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 332.

życie seksualne małżonków służy zjednoczeniu osób w miłości i umacnianiu ich więzi oraz przekazywaniu życia³¹. Papież Franciszek pisze, że „miłość bez przyjemności i namiętności nie wystarcza, aby symbolizować jedność ludzkiego serca z Bogiem”³². O ile w przeszłości radość i przyjemność zjednoczenia seksualnego małżonków uważano za pewien rodzaj grzeszności lub obiekt przemilczania, o tyle obecnie integralnie podchodzi się do tej sfery i podkreśla się jej rolę w wyrażaniu miłości małżeńskiej³³. Małżonkowie potrzebują pozytywnego ukazywania ludzkiej seksualności i walorów jej realizacji w małżeństwie. Podejmowanie tych tematów w duszpasterstwie rodzin – zwłaszcza przez towarzyszących małżonków oraz specjalistów – mogłoby ułatwić małżonkom przeżywanie tej sfery w większej wolności oraz pomóc swobodniej o niej mówić.

Ponadto jako wyzwanie duszpasterskie jawi się to, że ponad jedna trzecia badanych małżonków przeżywa swoją miłość małżeńską jako ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności, jedna piąta respondentów przeżywa swoją miłość małżeńską jako związek dający korzyści materialne i praktyczne, a ponad jedna dziesiąta badanych przeżywa wzajemną miłość jako czujność i niepokój z obawy przed zdradą. Wskazuje to na potrzebę psychoedukacji małżonków w celu udzielenia pomocy w dojrzałym przeżywaniu miłości i budowaniu więzi małżeńskich opartych na zaufaniu, wzajemnej pomocy i wsparciu. Takie wsparcie w osiąganiu dojrzałości do małżeństwa w wymiarze psychologicznym jest korzystne, gdyż pozwala lepiej poznać siebie samego i partnera, tworzyć konstruktywne więzi interpersonalne, oparte na współrozumieniu, współodczuwaniu, zaufaniu i współdziałaniu. Poszerza także umiejętności komunikacyjne, niezbędne w tworzeniu wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej³⁴. Małżonkowie potrzebują pomocy duszpasterskiej we właściwym rozumieniu miłości, niezbędnym dla dojrzałego przeżywania miłości. Także sami małżonkowie, jako podmioty troski o własną więź, powinni dbać o umacnianie wzajemnej miłości, która wymaga pielęgnacji, wkładu pracy i wysiłków przez całe życie³⁵.

³¹ Por. Goleń. 2013. *Motywy zawarcia małżeństwa sakramentalnego*, 333; Papieska Rada ds. Rodziny. 1996. *Ludzka płciowość: prawda i znaczenie. Wskazania dla wychowania w rodzinie*. Łomianki: Instytut Studiów nad Rodziną, nr 11.

³² Por. AL 142.

³³ Por. Fidalgo. 2019. Rzeczywistość miłości jako fundament małżeństwa i rodziny, 81.

³⁴ Por. Goleń. 2013. *Motywy zawarcia małżeństwa sakramentalnego*, 377.

³⁵ Por. Grażyna Węglarczyk. 2000. Wychowanie seksualne przygotowaniem do życia w małżeństwie i rodzinie. W *Dojrzenie do życia w miłości. Materiały pomocnicze do wychowania prorodzinnego*. Red. Józef Augustyn, 136. Kraków: Wydawnictwo M.

Badania potwierdzają istotne statystycznie zróżnicowanie wyników ze względu na zmienne: liczba rodzeństwa oraz przynależność do zrzeseń religijnych. Małżonkowie posiadający rodzeństwo częściej, niż małżonkowie nieposiadający brata lub siostry, rozumieją miłość jako: silną więź erotyczną ze współmałżonkiem, więź przyjaźni ze współmałżonkiem, przyjmowanie współmałżonka jako dar, uczucie miłości do współmałżonka, przyjemne uczucia we wzajemnej relacji, przebaczenie współmałżonkowi w razie potrzeby, wzajemny, otwarty dialog dotyczący wszystkich wymiarów życia, ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności, jedność duchową ich obojga oraz relację wyłączną i trwałą. Może to wskazywać na głębsze uspołecznienie osób posiadających rodzeństwo i tym samym lepsze dyspozycje do konstruktywnego przeżywania miłości w małżeństwie.

Natomiast małżonkowie nienależący do zrzeseń religijnych częściej, niż małżonkowie należący do nich, przeżywają miłość jako przyjemne uczucia we wzajemnej relacji, związek dający korzyści materialne i praktyczne, ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności oraz jako czujność i niepokój z obawy przed zdradą. Ponieważ większość małżonków sakramentalnych w naszym kraju nie należy do zrzeseń religijnych, wyniki badań wskazują na szeroko zakrojone wyzwanie duszpasterskie. Duszpasterstwo rodzin w parafiach i diecezjach, a także w ośrodkach rekolekcyjnych powinno rzeczywiście stawać się „duszpasterstwem więzi”, które pomaga w dojrzewaniu miłości oraz przezwyciężaniu chwil trudnych³⁶. W wysiłkach formacyjnych warto zwrócić uwagę także na przezwyciężanie sił destrukcyjnych, powiązanych z indywidualizmem oraz przeżywaniem miłości w sposób egoistyczny³⁷. Szczególnie ważna wydaje się miłość duszpasterska do rodziny oraz płynąca z niej troska o „przywrócenie jej zaufania do siebie samej, do własnego bogactwa natury i łaski, do posłannictwa powierzonego jej przez Boga”³⁸.

*

Bibliografia

Benedykt XVI. 2005. *Encyklika „Deus caritas est”* (30.01.2020). http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20051225_deus-caritas-est.html.

³⁶ AL 211.

³⁷ Por. Fidalgo. 2019. *Rzeczywistość miłości jako fundament małżeństwa i rodziny*, 69.

³⁸ Por. Bronisław Mierzwiński. 2011. „Troska Kościoła o rodzinę”. *Fides et Ratio* (3): 121-122; FC 86. (26.01.2020) <http://www.stowarzyszeniefidesetratio.pl/Presentations0/10a%20Mierzwinski.pdf>.

- Bohdanowicz Andrzej. 2007. *Integrująca rola miłości w małżeństwie. Studium na podstawie myśli fenomenologicznej Dietricha von Hildebranda*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Fidalgo Antonio Gerardo. 2019. Rzeczywistość miłości jako fundament małżeństwa i rodziny. W *Amoris laetitia jako ewangelia miłości i droga do przebycia*. Red. Giovanni del Missier, Antonio Gerardo Fidalgo, 61–84. Tłum. Janusz Serafin. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei.
- Franciszek. 2016. Posynodalna adhortacja apostołska „Amoris laetitia”. Kraków: Wydawnictwo M.
- Goleń Jacek. 2013. Rodzina środowiskiem wychowania do życia w małżeństwie i rodzinie. W *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. Red. Ryszard Kamiński, Grzegorz Pyżlak, Jacek Goleń, 717–734. Lublin: Bonus Liber.
- Goleń Jacek. 2014. „Miłość małżeńska w świetle badań narzeczonych”. *Studia nad Rodziną* 18 (35): 107–132.
- Goleń Jacek. 2013. *Motywy zawarcia małżeństwa sakramentalnego. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań narzeczonych*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Goleń Jacek. 2018. Strengthening the Conjugal Bond. W *Catholic Family Ministry. The Scientific Reflection and the Practical Ministry of the Church*. Red. Jacek Goleń, Ryszard Kamiński, Grzegorz Pyżlak, 250–259. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Hildebrandt Alice. 2000. *Jak kochać po ślubie?* Tłum. Magdalena Angrot. Poznań: „W drodze”.
- Jan Paweł II. 1994. *List do rodzin „Gratissimam sane”* (25.01.2020). https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/gratissimam.html.
- Jan Paweł II. 1979. *Encyklika „Redemptor hominis”* (27.01.2020). http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html.
- Jan Paweł II. 1988. *Adhortacja apostołska „Familiaris consortio”*. Wrocław: Wydawnictwo TUM.
- Korycka Agata. 2010. Miłość jako teologiczne i filozoficzne pojęcie w koncepcji Jana Pawła II, 17–21 (17.02.2020). <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38347/04-Korycka.pdf?sequence=1>.
- Mazurkiewicz Piotr. 2014. „Genealogia osoby”. *Fides et Ratio* (1): 5–25 (31.01.2020). <http://www.stowarzyszeniefidesetratio.pl/Presentations0/1401Mazurkiewicz.pdf>.
- Mierzwiński Bronisław. 2011. „Troska Kościoła o rodzinę”. *Fides et Ratio* (3): 121–132 (26.01.2020). <http://www.stowarzyszeniefidesetratio.pl/Presentations0/10a%20Mierzwinski.pdf>.
- Ryś Maria. 1997. *Psychologia małżeństwa. Zarys problematyki*. Otwock: Posłaniec.
- Sobór Watykański II. 2002. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*. Poznań: Pallottinum.
- Węglarczyk Grażyna. 2000. Wychowanie seksualne przygotowaniem do życia w małżeństwie i rodzinie. W *Dojrzewanie do życia w miłości. Materiały pomocnicze do wychowania prorodzinnego*. Red. Józef Augustyn, 125–138. Kraków: Wydawnictwo M.

*

Streszczenie. Miłość najtrafniej ujmuje prawdę o sercu człowieka, gdyż ma swoje źródło w stwórczym akcie Boga. Właściwe rozumienie i przeżywanie miłości jest kluczowe dla relacji małżeńskiej. W niniejszym artykule zostało ukazane przeżywanie miłości przez małżonków na podstawie przeprowadzonych badań. Bardzo wysoki odsetek respondentów deklaruje przeżywanie miłości adekwatne do złożonej przysięgi małżeńskiej. Nieco niższy procent przeżywa swoją miłość jako stałą otwartość na poczęcie nowego życia, a mniej niż połowa badanych przeżywa ją jako silną więź erotyczną ze współmałżonkiem. Ponad jedna trzecia małżonków przeżywa miłość małżeńską jako ofiarność i wysiłek przy nieadekwatnej wzajemności. Wyniki wskazują na potrzebę duszpasterskiej troski o więź małżeńską.

Słowa kluczowe: miłość małżeńska, małżeństwo, duszpasterstwo małżeństw, badania małżonków.

Abstract: Experiencing Love by Spouses. The source of love is in God's act of creation, therefore, it captures the truth in the human heart the best. A deep understanding of love as well as living it out on a daily basis are crucial for the relationship between man and woman in marriage. This paper presents the results of research on living out and experiencing love by spouses in marriage. A very high percentage of respondents declare to live out love adequately to their marriage oath. A slightly lower percentage of respondents live out their love as a constant openness to the conception of new life, and less than half of respondents live out their love as a strong erotic drive between spouses. More than one third of spouses live out their love as a sacrifice and daily straggle without adequate reciprocity. The results indicate the need for pastoral care of marital bonds.

Keywords: marital love, marriage, pastoral care of married couples, spouses research.